

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Francisci Baconi Baronis de Verulamio, Vice-Comitis S.
Albani, Summi Angliæ Cancellarii, Opera omnia, Quæ
extant: Philosophica, Moralia, Politica, Historica ...**

Bacon, Francis

Francofvrti ad Moenvm, 1665

LVII. Quomodo profectus in virtute faciendus sit.

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10497643-5

LVII.

QUOMODO PROPECTUS IN VIRTUTE
faciendus fit.

Plurima confici possunt præcepta, de prudenti Institutione Exercitationum animi non minus quam corporis. Illorum pauca recensimus.

Primum erit, ut jam in principio caveamus, à *penſis, vel magis arduis, vel magis piſillis*, quam res postulat: Nam si oneris nimium imponatur apud ingenium mediocre, bene sperandi alacritatem obtundes: apud ingenium fiducia plenum, opinionem concitabis, quâ plus sibi polliceatur, quam præstare possit; quod secum trahit socordiam. In utroque autem ingenii temperamento fiet, ut experimentum expectationi non satisficiat: Id quod animum semper deficit, & confundit. Quod si penſa leviora fuerint, magna inducitur, in progressio- nis summa, jactura.

Secundum erit, ut ad *exercendam facultatem aliquam, quo Habitus comparatur, duo in primis tempora observentur*: Alterum, quando animus optimè fuerit ad rem dispositus: Alterum, quando pessimè: Ut ex priore, plurimum in via promoveamus; ex posteriore, nodos obicesque animi contentionem strenuâ deteramus: unde tempora mediâ facile & placidè labentur.

Tertium erit illud præceptum, cujus Aristoteles obiter meminit: *Ut totis viribus* (citra tamen vitium) *nitamur in contrarium illius, ad quod natura maxime impellimur*: Sicut cum in adversum gurgitis remigamus; aut baculum incurvum, ut rectum fiat, in contrarium flectimus.

Quartum præceptum ex illo Axiomate pendet, quod verissimum est: *Animum ad quacunque felicitatis trahi & suavis, si illud, quo tendimus, in intentione operantis non sit principale, sed tanquam aliud agendo superetur*; quoniam ita fert natura, ut necessitatem & imperium durum ferè oderit. Sunt & alia multa, quæ utiliter præcipi possunt de regimine *consuetudinis*: *Consuetudo enim si prudenter & peritè inducatur, fit revera* (ut vulgò dicitur) *altera natura*: Quod si imperitè & fortuitò administraretur, erit tantum *Simia natura*; quæ nihil ad vivum imitetur, sed inscitè tantum, & deformiter.

Similiter, si de *Libris & Studiis*, eorumque ad *Mores* virtute & influenza, verba facere vellemus: Num nam desunt plurima præcepta, & consilia fructuosa, eò spectantia? Annon unus ex Patribus, magna cum indignatione, *Poesin* appellavit *Vinum Damonum*: cum revera progignat plurimas tentationes, cupiditates & opiniones vanas? Annon prudens admodum, & digna, quæ bene perpendatur, est Sententia Aristotelis: *Juvenes non esse idoneos Moralis Philosophia auditores*; quia in illis perturbationum æstuatio nondum sedata est, nec tempore & rerum experientia consopita? Atque ut verum dicamus, annon idèd fit, ut Scriptorum præstantissimi libri & sermones, (quibus ad virtutem homines efficacissimè invitati sunt; tam angustam ejus majestatem omnium oculis repræsentando? quam opiniones populares, in virtutis ignominiam, tanquam *Habitu Parasitiorum* indutas, derisui propinando,) tam parum proficiunt, ad vitæ honestatem, & mores pravos corrigendos, quia perlegi & revolvi non consueve-

runt à viris, ætate & judicio maturis, sed pueris tantum & tironibus relinquuntur? An non & hoc verum est, juvenes multò minus *Politice*, quam *Ethice*, auditores idoneos esse; antequam *Religione & Doctrina de moribus & officiis* planè imbuantur; nè fortè judicio depravati & corrupti, in eam opinionem veniant, non esse rerum differentias morales veras & solidas, sed omnia ex utilitate aut successu metienda? Sicut Poëta canit:

Prosperum & felix scelus Virtus vocatur.

Et rursus:

Ille crucem pretium sceleris tulit, hic diadema.

Ac Poëta quidem hæc satyricè & per indignationem loqui videntur: At *Libri* nonnulli *Politici* idem seriò & positivè supponunt. Sic enim Machiavello dicere placet: *Quod si contigisset, Casarem bello superatum fuisse, Catilina ipso fuisset odiosior*. Quasi verò nihil interfuisset, præter fortunam solam, inter Furiam quandam, ex libidine & sanguine constatam, atque animum excessum, & inter homines naturales maxime omnium (si ambitio abfuisset) suspiciendum. Videmus etiam ex hoc ipso, quam necessarium sit, homines, *Doctrinas piæ & Ethicæ*, antequam *Politice* degustent, plenè faucibus haurire: Nimirum, quòd qui in Aulis Principum, & negotiis Civilibus, à teneris (ut ajunt) unguiculis innutriti sunt, nunquam ferè sinceram & internam morum probitatem assequantur: quanto minus si accesserit etiam librorum disciplina? Porro, & in documentis ipsis moralibus, vel saltem aliquibus eorum, annon cautio pariter est adhibenda, ne inde fiant homines pertinaces, arrogantes & infociabiles, juxta illud Ciceronis de M. Catone: *Hæc bona, quæ videmus, divina & egregia, ipsius scito esse propria: qua non nunquam requirimus, ea sunt omnia non à natura, sed à magistris*. Sunt & Axiomata alia complura, de iis, quæ à *Studiis & Libris*, hominum animis ingenerantur. Verum est enim quod dicit ille: *Abeunt studia in mores*. Quod pariter affirmandum de cæteris illis rebus, *Convitiis, Fama, Legibus patriis*, & reliquis, quas paulò antè recensuimus.

Ceterum animi quædam est *cultura*, quæ adhuc magis accurata & elaborata videtur, quam reliquæ. Nititur autem hoc fundamento: *Quòd omnium mortalium animi, certis temporibus, reperiuntur in statu perfectiore: alius, in statu magis depravato*. Hujus igitur culturæ intentio fuerit & institutum, ut bona illa tempora afoveantur; prava verò tanquam ex Calendario deleantur, & expungantur. Ac *honorum* quidem *temporum fixatio* duobus modis procuratur: *Votis*, aut saltem *constantissimis animi Decretis & Observantiis*, atque *Exercitationibus*; quæ non tantum in se valent, quantum in hoc, quòd animum in officio & obedientia jugiter continent. *Malorum temporum obliteratio* duplici itidem ratione perfici potest: *Redemptione aliqua*, vel *Expiatione præteritorum*; & *Novo vitæ instituto*, veluti *de integro*. Verum hæc pars ad Religionem planè spectare videtur: Nec mirum, cum *Moralis Philosophia* vera & genuina (sicut antè dictum est) ancillæ tantum vices erga Theologiam suppleat.

Quamobrem concludemus hanc partem cum eo *Remedio*, quod omnium est maxime compendiosum & summarium; & rursus maxime nobile & effi-

& efficax, quò animus ad virtutem efformetur, & in statu collocetur perfectioni proximo. Hoc autem est, ut *sines vita actionumq; diligamus, & nobis ipsis proponamus, rectos, & virtuti congruos: qui tamen tales sint, ut eos assequendi nobis aliquatenus superet facultas.* Si enim hæc duo supponantur: ut & *sines Actionum sint honesti, & boni; & decrezum animi de iis assequendis, & obtinendis, fixum sit & constans;* sequetur, ut continuo veritas & efformet se animus, una opera in virtutes omnes. Atque hæc certè, illa est operatio, quæ *Natura ipsius opus referat: cum reliquæ, quæ diximus, videantur esse solummodo sicut Opera manus.* Quemadmodum enim *Statuarius,* quando simulachrum aliquod sculpsit aut incidit, illius solummodo partis figuram effingit, circa quam manus occupata est, non autem cæterarum (veluti si faciem efformet, corpus reliquum rude permanet & informe saxum, donec ad illud quodque pervenerit): è contra verò *Natura,* quando florem molitur, aut animal, rudimenta partium omnium simul parit & producit: Eodem modo, quando virtutes habitu acquiruntur, dum temperantiæ incumbimus, ad fortitudinem, aut reliquas, parùm proficimus: quando autem *rectis & honestis finibus nos dedicaverimus penitus, & devoverimus, quæcunque fuerit virtus, quam animo nostro commendaverint & imperaverint fines illi, reperiemus nos jam dudum imbutos & prædispositos habilitate & propensione nonnullâ, ad eam assequendam & exprimendam.* Atqui hic possit esse status ille animi, qui egregiè ab Aristotele describitur: & ab eo, non *Virtutis,* sed *Divinitatis* cuiusdam caractere insignitur. Ipsa ejus verba hæc sunt: *Immanitati autem consentaneum est opponere eam, quæ supra humanitatem est, Heroicam sive Divinam virtutem.* Et paulò post: *Nam ut ferè, neque vitium, neque virtus est, sic neque Dei. Sed hic quidem status, altius quiddam virtute est: ille aliud quiddam à vitio.* Plinius certè Secundus, ex licentia magniloquentiæ Ethnicæ, Trajani virtutem, divinæ, non tanquam imitamentum, sed tanquam exemplar, proponit, cum ait: *Opus non esse Hominiibus alias ad Deos preces fundere, quam ut benignos aquæ & propitios se Dominos mortalibus præstarent, ac Trajanus præstiterit.* Verùm hæc profanam Ethnicorum jactantiam sapiunt, qui umbras quasdam corpore majores prensabant: Ut Religio vera, & sancta Fides Christiana, rem ipsam petit; imprimendo animis hominum charitatem, quæ appositissimè *Vinculum perfectionis* appellatur, quia virtutes omnes simul colligat, & revincit. Sanè elegantissimè dictum est à Menandro, de *amore sensuali,* qui *divinum* illum perperam imitatur: *Amor, melior Sophista levo, ad humanam vitam.* Quibus innuit, morum decus meliùs ab amore efformari, quàm à Sophista & præceptore inepto, quem *levo* appellat. Si quidem universis suis operosis regulis & præceptionibus hominum tam dextrè & expeditè effingere nequeat, ut se ipsum & in pretio habeat, & se bellè in omnibus componat, quàm amor facit. Sic procul dubio, si animus cuiuspiam, fervore *Charitatis* vera, incendatur, ad majorem perfectionem evehetur, quàm per universam *Ethnicam doctrinam:* quæ *Sophista* profectò habet rationem, si cum altera illa conferatur. Quin etiam, sicut Xenophon

rectè observavit: *Cæteros affectus, licet animum atollant, eum tamen distorquere & discomponere, per ecstases, & excessus suos: Amorem verò solum, eum simul & dilatare, & componere:* Sic omnes aliæ humanæ, quas admiramur, dotes, dum naturam in majus exaltant, excessui interim sunt obnoxie: Sola autem *Charitas* non admittit excessum. Angeli, dum ad potentiam, Divinæ parem, aspirarent, prævaricati sunt, & ceciderunt: *Ascendam, & ero similis Altissimo.* Homo dum ad scientiam, Divinæ parem, aspiraret, prævaricatus est, & lapsus: *Eritis sicut Diis, scientes bonum & malum.* Verùm ad similitudinem, Divinæ bonitatis, aut *charitatis,* aspirando, nec Angelus, nec homo, unquam in periculum venit, aut veniet. Imò ad hanc ipsam *imitationem* etiam invitatur: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos, ut sicut filii patris vestri qui in caelis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos; & pluit super justos & injustos.* Quin & in ipso Archetypo naturæ Divinæ, verba sic collocat religio Ethnicæ (*Optimus, Maximus:*) Scriptura autem sacra pronunciat: *Misericordia ejus super omnia opera ejus.*

LVIII.

DE CIVILI CONVERSATIONE.

Conversatio certè affectata esse non debet, at multò minùs neglecta: cum prudentia in ejus moderamine, & decus quoddam morum in se ipsa præ se ferat; & ad negotia, tam publica, quàm privata, commodè administranda, plurimum juvet. Etenim sicut Actio Oratori tanti habetur, (licet sit externum quiddam) ut etiam illis alteris partibus, quæ graviore & interiores videntur, anteponatur: Eodem ferè modo, in Viro Civili *Conversatio,* ejusque regimen (ut cunque in exterioribus occupetur (si non summum, at certè eximum locum invenit. Quale enim pondus habet, *Vultus* ipse ejusque compositio? Rectè Poëta:

Nec vultu destrue verbarum

Poterit enim quis *vim orationis vultu* labefactare, & planè prodere. Quin & *Facta,* non minùs quàm *Verba,* vultu pariter destrui possint, si Ciceroni credamus: qui cum fratri affabilitatem commendaret erga Provinciales, non in hoc eam potissimum sitam dixit, ut aditus præberet ad se faciles, nisi etiam *vultu* ipso comiter accedentes exciperet: *Nil inter est, habere ostium apertum, vultum clausum.* Videmus quoque, Atticum, sub primùm Ciceronis cum Cæsare congressum, bello adhuc fervente, diligenter & serio Ciceronem per epistolam monuisse de *Vultu & Gestu* ad dignitatem & gravitatem componendis. Quòd si tantum possit *Oris & Vultus* solius moderatio, quàm magis *Sermo familiaris,* & aliæ, quæ ad *Conversationem* pertinent? Atque sanè Summa & Compendium decori, & elegantie morum, in hoc ferè sita sunt; ut quasi quæ lance, & propriam dignitatem, & aliorum, metiamur & tueamur. Quod etiam non malè expressit Titus Livius, (licet alii rei intentus,) eo personæ caractere: *Ne (inquit) aut arrogans videar, aut obnoxius: quorum alterum est aliene libertatis oblitus, alterum, sua.* Ex contraria verò parte, si *Vrbaniitati,* & elegantie morum externæ impensius studeamus, transeunt illæ in affectationem quandam deformem, & adulterinam: